

ks. Jerzy Adamczyk
Wyższe Seminarium Duchowne w Radomiu

Przygotowanie do małżeństwa w świetle *Directorio de la pastoral familiar de la Iglesia en España*

Wstęp

Kościół zawsze zobowiązywał duszpasterzy do przygotowania wiernych do sakramentu małżeństwa i życia rodzinnego. W adhortacji *Familiaris consortio* Jan Paweł II wyraził życzenie, aby „podjąć każdy wysiłek, ażeby zorganizować i rozwinąć duszpasterstwo rodzin, troszcząc się o tę pierwszoplanową dziedzinę w przekonaniu, że przyszłość ewangelizacji zależy w wielkiej mierze od «Kościoła domowego»”¹. Najlepszym sposobem odrodzenia rodzin w duchu chrześcijańskim i przywróceniu im należnego blasku jest odpowiednie przygotowanie młodych do zawarcia małżeństwa i założenia rodziny. Adhortacja apostolska *Familiaris consortio* przypomina, że „bardziej niż kiedykolwiek, w naszych czasach konieczne jest przygotowanie młodych do małżeństwa i życia rodzinnego. Dlatego Kościół winien popierać lepsze i intensywniejsze programy przygotowania do małżeństwa, ażeby wyeliminować, na ile to możliwe, trudności, z którymi boryka się tyle małżeństw, a bardziej jeszcze po to, aby stworzyć pozytywne warunki do powstawania i dojrzewania udanych

---

¹ IOANNES PAULUS II, Adhortatio apostolica *Familiaris consortio* de familiae christianae muneribus in mundo huius temporis, 22 XI 1981, nr 65, AAS 74 (1982), s. 82-191, tekst polski w: *Adhortacje Apostolskie Ojca Świętego Jana Pawła II*, Kraków 1996, s. 89-208, [odtąd: FC].

małżeństw”². Jest więc zrozumiałe, że Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r. i inne przepisy kościelne silnie akcentują potrzebę troski o przygotowanie wiernych do małżeństwa i życia rodzinnego³.

W celu lepszego i owocniejszego przygotowania do małżeństwa i życia rodzinnego zarówno przyszłych nupturientów, jak i ułatwienia tego przygotowania duszpasterzom *Familiaris consortio* stwierdza, że „byłoby pożądane, ażeby Konferencje Episkopatów, które są zainteresowane właściwymi inicjatywami zmierzającymi do ułatwienia przyszłym małżonkom pełnego uświadomienia wagi ich własnej decyzji, a duszpasterzom stwierdzenia u nich odpowiednich dyspozycji, postarały się o wydanie *Dyrektorium duszpasterstwa rodzin*. To *Dyrektorium* powinno przede wszystkim ustalić zakres tematów, czas trwania i metody «kursów przygotowawczych», z zachowaniem równowagi między różnymi aspektami — doktrynalnym, pedagogicznym, prawnym i medycznym — dotyczącymi małżeństwa i taką nadać im strukturę, ażeby przygotowujący się do małżeństwa, obok pogłębienia intelektualnego, poczuli się zachęcani do żywego włączenia się we wspólnotę kościelną”⁴. Spełniając życzenie wyrażone w *Familiaris consortio* Konferencja Episkopatu Hiszpanii 21 listopada 2003 r. opublikowała *Directorio de la pastoral familiar de la Iglesia en España*⁵. W związku z tym powstaje pytanie: w jaki sposób, biorąc

² FC, nr 66; por. T. PAWLUK, *Prawo małżeńskie. Prawo Kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II*, t. 3, Olsztyn 1984, s. 92-93.

³ *Codex Iuris Canonici. Auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus. Kodeks Prawa Kanonicznego*, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Poznań 1984, kan. 1063, [odtąd: KPK].

⁴ FC, nr 66.

⁵ CONFERENCIA EPISCOPAL ESPAÑOLA, *Directorio de la pastoral familiar de la Iglesia en España*, 21 XI 2003, Madrid 2003, [odtąd: DPFIE]; zob. J. Granados Temes określa przywołane dyrektorium jako tekst obszerny, jasny, dobrze ugruntowany w aspektach doktrynalnych, i wybitnie praktyczny: jasny przewodnik albo rama działania dla nadania nowej dynamiki ewangelizacji w sferze małżeństwa i rodziny we wszystkich diecezjach hiszpańskich. *El reciente Directorio de la Pastoral Familiar de la Iglesia en España*, Revista electrónica E-Aquinas 2 (2004), nr 2, s. 16, [dostęp: 29 06 2016]. Podobne dyrektoria wydały dla przykładu: CONFERENZA EPISCOPALE ITALIANA, *Direttorio di pastorale familiare per la Chiesa in Italia*, 25 VII 1993, Roma

pod uwagę miejscowe warunki, Kościół w Hiszpanii odpowiadając na wezwanie najwyższego prawodawcy „zmierza do ułatwienia przyszłym małżonkom pełnego uświadomienia wagi ich własnej decyzji, a duszpasterzom stwierdzenia u nich odpowiednich dyspozycji, postarały się o wydanie”⁶. Zasygnalizowanemu problemowi zostanie poświęcony niniejszy artykuł.

1. Przygotowanie dalsze do małżeństwa

Adhortacja *Familiaris consortio* rozumie przygotowanie młodych do małżeństwa jako proces stopniowy i ciągły. Przebieg ten składa się z trzech zasadniczych etapów, jakimi są: przygotowanie dalsze, bliższe i bezpośrednie⁷. Cele właściwe każdemu okresowi zostaną osiągnięte, jeśli narzeczeni – oprócz podstawowych predyspozycji ludzkich i podstawowych prawd wiary – poznają również fundamentalne wiadomości teologiczno-liturgiczne właściwe dla poszczególnych faz przygotowania. Kiedy narzeczeni podejmą wysiłek, by dostosować swe życie do tych wartości i poddadzą się tej prawdziwej formacji, zostaną uzdolnieni do życia w małżeństwie⁸.

Przygotowanie dalsze zaczyna się już w dzieciństwie, poprzez wychowanie w rodzinie i w czasie katechizacji szkolnej i pozaszkolnej, gdzie winno się ukazywać znaczenie małżeństwa chrześcijańskiego

---

1993, [odtąd: DPF]; KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI, *Dyrektorium duszpasterstwa rodzin*, 1 V 2003, Warszawa 2003.

⁶ FC, nr 66.

⁷ FC, nr 66. „W procesie formacji – jak zostało to przypomniane również w adhortacji apostolskiej *Familiaris Consortio* – należy wyróżnić trzy etapy lub trzy zasadnicze momenty przygotowania do małżeństwa: przygotowanie dalsze, bliższe i bezpośrednie”. PONTIFICIO CONSIGLIO PER LA FAMIGLIA, *Preparazione al sacramento del matrimonio*, 13 V 1996, nr 19, Cinisello Balsamo 1996, tekst polski: PAPIESKA RADA DS. RODZINY, *Przygotowanie do sakramentu małżeństwa*, w: K. LUBOWICKI (red.), *Posoborowe dokumenty Kościoła Katolickiego o małżeństwie i rodzinie*, Kraków 1999, t. I, s. 389-425, [odtąd: PSM].

⁸ Por. PSM, nr 19.

oraz obowiązki małżonków i rodziców chrześcijańskich⁹. Etap przygotowania dalszego przewiduje *Directorio de la pastoral familiar de la Iglesia en España*. Biskupi idąc za *Familiaris consortio* przypominają, że etapów albo faz przygotowania do małżeństwa nie można dokładnie wyznaczyć ani w relacji do wieku adresatów ani odnośnie do czasu ich trwania. Jednakże korzystne jest ogólne uporządkowanie tych etapów, które pozwala pomimo zróżnicowania działań, koordynację celów, aby dotrzeć do ostatecznego celu, jakim jest owocna celebracja sakramentu małżeństwa. Przewidują więc przygotowanie dalsze, bliższe i bezpośrednie¹⁰.

Według omawianego dokumentu przygotowanie dalsze zaczyna się w dzieciństwie i obejmuje okres dojrzewania. Jest bardzo ważnym etapem wychowania ludzkiego i chrześcijańskiego, który wymaga szczególnej troski. Trzeba go uważać za proces stopniowy i ustawiczny, który pozwala poprzez dojrzewanie osoby odkryć powołanie do miłości i uznać specyficzną wartość odpowiedzialności¹¹. Właściwym i niezbędnym miejscem tego pierwszego etapu jest rodzina. To rodzice mają misję być pierwszymi i głównymi wychowawcami swoich dzieci. Jest to ich niezastąpione prawo i poważny obowiązek, troszczyć się o ten początkowy moment powołania swoich dzieci do miłości. Aby tego dokonać, winni mieć na uwadze różne wymiary osobowości swoich dzieci, brać pod uwagę różne etapy, w których rozwija się ich życie (okres niemowlęctwa, dzieciństwa, dojrzewania) oraz stopień ich dojrzałości i formacji. Mają skoncentrować swoje wysiłki na trosce o integralne wychowanie potomstwa¹².

Trzeba, aby rodzice byli świadomi, że sukces pracy wychowawczej zależy nie tyle od tego, co mówią, ile od tego jak żyją. Stąd winni dbać

---

⁹ „Przygotowanie dalsze obejmuje małe dzieci, dzieci i młodzież. Dokonuje się przede wszystkim w rodzinie, a także w szkole i w grupach formacyjnych, które mają służyć rodzinie wsparciem”. PSM, nr 22.

¹⁰ DPFIE, nr 77.

¹¹ Por. DPFIE, nr 78.

¹² Por. DPFIE, nr 79; por. FC, nr 37; por. kan. 226 § 2; zob. J. GRANADOS TEMES, *Evangelización y familia en el Directorio de la Pastoral Familiar de la Iglesia en España*, Teología y Catequesis 91 (2004), nr 92, s. 7-23.

nade wszystko o „założenie ogniska rodzinnego, w którym panuje czułość, przebaczenie, szacunek, wierność i bezinteresowna służba”¹³. Poprzez przykład i słowo i kształtowanie cnót, mają starać się, aby dzieci rozwijały się harmonijnie i stopniowo, stąd każde z nich winno być gotowe żyć wiernie powołaniem otrzymanym od Boga¹⁴. Swoją posługę wobec dzieci rodzice muszą doskonalić poprzez kontakt z innymi rodzinami, ze społecznością chrześcijańską i instytucjami edukacyjnymi¹⁵. Interesująca jest norma dyrektorium, w której autorzy zalecają tworzenie w parafiach, stowarzyszeniach i kolegiach „szkół rodziców”, które mają za cel formowanie rodziców w kwestiach konsekwencji pedagogicznych i zagadnieniach psychologicznych, moralnych i ludzkich, które pojawiają się w wychowaniu dzieci w różnych środowiskach. We wspomnianych szkołach winny udzielać się osoby zdadne do tego rodzaju nauczania oraz dyspozycyjne wobec zainteresowanych¹⁶.

Wielkie znaczenie dla właściwej realizacji dalszego przygotowania do małżeństwa ma głoszenie Ewangelii małżeństwa i rodziny, która naturalnie winna się zawierać w całej posłudze słowa Bożego. Wydział duszpasterstwa rodzin kurii biskupiej musi ściśle współpracować z wydziałem katechetycznym i nauki chrześcijańskiej, aby była zapewniona przynajmniej minimalna ilość treści o małżeństwie i rodzinie w przekazywaniu słowa Bożego oraz, aby miało miejsce specjalistyczne kształcenie osób odpowiedzialnych za przekazywanie tych prawd. Autorzy zwracają uwagę, że pomijanie w głoszeniu prawd o małżeństwie i rodzinie powoduje, że Ewangelia traci swoją integralność. Stąd jest bezwzględnie konieczne, aby katecheci uczący na różnych poziomach kształcenia, mieli do dyspozycji odpowiednie materiały i środki specyficznej formacji w kwestiach małżeńskich¹⁷.

---

¹³ *Catechismo della Chiesa Cattolica*, Città del Vaticano 1992, tłum. polskie: *Katechizm Kościoła Katolickiego*, Poznań 1994, nr 2223d: KKK].

¹⁴ Por. DPFIE, nr 81; por. FC, nr 53; por. kan. 774 § 2.

¹⁵ Por. DPFIE, nr 82.

¹⁶ DPFIE, nr 83.

¹⁷ DPFIE, nr 84; por. EC, nr 53. Podkomisja biskupia do spraw rodziny i obrony życia Konferencji Episkopatu Hiszpanii wydały materiały w postaci instrukcji

Nie tylko katechizacja, ale i przepowiadanie słowa Bożego mają ogromne znaczenie dla dalszego przygotowania do małżeństwa. Stąd dyrektorium przypomina prezbiterom o obowiązku włączania głoszenia planu Bożego o małżeństwie i rodzinie w swoje nauczanie i we wszelką posługę Słowa. Kwestia ta winna być przedmiotem formacji stałej kapłanów¹⁸.

Rodzina realizująca omawiany etap przygotowania do małżeństwa ma także obowiązek swojego aktywnego udziału w inicjacji chrześcijańskiej. Bowiem na etapie dalszego przygotowania do małżeństwa wierni przyjmują sakramenty chrztu, bierzmowania, eucharystii razem z pokutą. Obecność rodziny w przygotowaniu i celebracji tych sakramentów, jest sposobem realizacji jej roli jako kościoła domowego. Głównym miejscem procesu inicjacji jest parafia, która musi troszczyć się o rodziny proszące o sakramenty dla swoich dzieci, począwszy od chrztu. Rodziny proszące o sakramenty dla swoich dzieci można zorganizować w „grupy przyjęcia”, w których obecne byłyby małżeństwa, będące żywym świadectwem wiary wobec tych rodzin¹⁹. Trzeba dodać, że przygotowanie do bierzmowania winno być skoordynowane z duszpasterstwem młodzieży oraz przygotowaniem do narzeczeństwa²⁰. Biskupi hiszpańscy zauważają, że ważnym aspektem dalszego przygotowania do małżeństwa jest formacja doktrynalna, dojrzwianie w cnotach i rozwój życia duchowego. Katecheci, animatorzy duszpasterstwa młodzieży i powołań, i szczególnie duszpasterze powinni wykorzystywać różne środki i okoliczności, którymi dysponują, aby podkreślić i wyróżnić punkty, które przyczyniają się do przygotowania zorientowanego na ewentualnego małżeństwo: formację doktrynalną w ewangelii małżeństwa i rodziny; nabywanie

---

pastoralnej *Familia, santuario de la vida y esperanza de la sociedad* jako wzorzec, który może posłużyć za punkt odniesienia w momencie przygotowywania materiałów dla katechezy i nauczania na etapie przygotowania dalszego. Instrucción Pastoral de la Conferencia Episcopal Española, *Familia, santuario de la vida y esperanza de la sociedad* 27 IV 2001, Madrid 2002; Por. DPFIE, przypis nr 104.

¹⁸ DPFIE, nr 85.

¹⁹ Por. DPFIE, nr 86.

²⁰ Por. DPFIE, nr 87.

cnót, rozwój życia modlitwy. W tym zadaniu mają współpracować także ruchy, grupy i stowarzyszenia parafialne²¹.

Wychowanie do miłości rozumianej jako dar z siebie stanowi nieodzowną przesłankę dla rodziców wezwanych do przekazania dzieciom jasnego i subtelnego wychowania seksualnego. W obliczu kultury, która na ogół „banalizuje” płciowość ludzką, interpretując ją i przeżywając w sposób ograniczony i zubożony, odnosząc ją jedynie do ciała i egoistycznej przyjemności, zadanie wychowawcze rodziców musi skupić się na kulturze życia płciowego, aby była ona prawdziwie i w pełni osobowa: płciowość jest w istocie bogactwem całej osoby — ciała, uczuć i duszy — ujawniającym swe głębokie znaczenie w doprowadzeniu osoby do złożenia daru z siebie w miłości²². Biskupi przypominają, że wychowanie do miłości rozumianej jako dar z siebie wymaga wypracowywania cnoty czystości, która umożliwi integrację osobową i sprawia, że korzystanie z seksualności stanie się ekspresją prawdziwej miłości w budowaniu komunii osób, którą jest małżeństwo i rodzina. Rodzice winni pamiętać, że to oni są pierwszymi odpowiedzialnymi za zgodne z zasadami ewangelicznymi wychowanie seksualne. Wychowanie afektywno-seksualne winno być także scalone z procesem katechetycznym na różnych jego etapach, gdzie należy przedstawiać kompletną i dokładną katechezę na temat seksualności w jej różnych wymiarach: antropologicznym, moralnym, duchowym, społecznym, psychologicznym. Dyrektorium postanawia, że diecezjalny wydział duszpasterstwa rodzin jest odpowiedzialny za kontrolę materiałów używanych w tej tematyce oraz winien wspierać, poprzez ekspertów ich przystosowanie pedagogiczne, jak również dokształcać katechetów, którzy uczą tych przedmiotów. Program wychowania afektywno-seksualnego muszą realizować także szkoły katolickie²³.

---

²¹ Por. DPFIE, nr 88.

²² Por. FC, nr 37; por. DPFIE, nr 89. „Nie może zabraknąć w tym okresie (przygotowania dalszego) uczciwego i odważnego wychowania do czystości, do miłości jako daru z samego siebie”. PSM, nr 24.

²³ DPFIE, nr 90-93.

Dyrektorium hiszpańskie przypomina także, iż ośrodki studiów nad małżeństwem i rodziną mają obowiązek pogłębić studia odnośnie zagadnień wychowania afektywno – seksualnego, także w ich aspektach pedagogicznych. Podkomisja do spraw rodziny i obrony życia Konferencji Biskupiej winna proponować diecezjalnym wydziałom duszpasterstwa rodzin doradztwo w zakresie najodpowiedniejszych środków i pomoc specjalistów pracujących w tej dziedzinie. Ponadto wspomniana podkomisja, winna postarać się o własnych ekspertów, którzy by poprzez środki społecznego przekazu, docierali do społeczeństwa z właściwą nauką o wszystkich sprawach związanych z seksualnością ludzką²⁴.

2. Przygotowanie bliższe do małżeństwa

Kolejnym z trzech podstawowych etapów przygotowania do małżeństwa pojmowanego i urzeczywistnianego jako proces stopniowy i ciągły jest przygotowanie bliższe²⁵. Etap ten zbiega się zazwyczaj z okresem młodości, w której pojawia się kwestia wyboru stanu życia²⁶.

W tym okresie istotna jest koordynacja odnośnie celów i inicjatyw z duszpasterstwem młodzieży i powołań oraz z poszczególnymi agendami diecezjalnymi²⁷. Młodzi winni zrozumieć, że narzeczeństwo jest centrum tego etapu, że go kształtuje i daje mu własną tożsamość. Winni pojmować narzeczeństwo jako czas łaski, w którym

---

²⁴ DPFIE, nr 94.

²⁵ Por. FC, nr 66.

²⁶ „Przygotowanie bliższe dokonuje się w okresie narzeczeństwa. Składają się na nie odpowiednie kursy. Jest to coś innego niż przygotowanie bezpośrednie, które zazwyczaj polega na ostatecznych spotkaniach narzeczonych i duszpasterzy, przed celebracją sakramentu”. PSM, nr 32.

²⁷ „Czas tego przygotowania (bliższego), w zasadzie pokrywa się z okresem młodości. Zakłada się zatem, że to wszystko należy do duszpasterstwa młodzieży, które troszczy się o integralny rozwój wierzących”. PSM, nr 33.

człowiek odkrywa specyficzne powołanie do małżeństwa i orientuje ku niemu²⁸.

Omawiany dokument następująco formułuje cele bliższego przygotowania do małżeństwa: uzdolnienie do małżeństwa poprzez specyficzną formację mającą na celu konkretne odkrycie powołania małżeńskiego i jego cech charakterystycznych, co winno doprowadzić do celebracji ślubnej i późniejszego przeżycia małżeństwa z odpowiednimi dyspozycjami moralnymi i duchowymi²⁹; wychowanie integralne, ludzkie i duchowe; przedstawianie narzeczonym adekwatnego nauczania obejmującego całą treść ich powołania (sens małżeństwa jako powołania do świętości, godność, misja i praktyka miłości małżeńskiej, znaczenie i zakres odpowiedzialnego rodzicielstwa wraz z wiadomościami medyczno-biologicznymi i moralnymi związanymi z tą kwestią, wiedza o elementach koniecznych dla dobrze zorganizowanej rodziny, m. in. sprawa wychowania dzieci, czy mądre kierowanie domem rodzinnym, wielkość misji rodziny jako „sanktuarium życia”³⁰.

Prawodawca podkreśla, że odpowiednim miejscem realizacji duszpasterskiego przygotowania bliższego jest wspólnota chrześcijańska, w szczególności parafia. W tym zadaniu winny wspierać parafię stowarzyszenia i ruchy rodzinne³¹.

Directorio de la pastoral familiar de la Iglesia przewiduje następujące metody realizacji przygotowania bliższego do małżeństwa: uwzględnianie zawsze sytuacji adresatów, poziomu ich wiary i okoliczności życiowych, stosując do tego odpowiednie środki, prowadzenie szczerego dialogu z każdą osobą, w celu ukazania pełnego

---

²⁸ Por. DPFIE, nr 95, por. nr 100-102.

²⁹ „Końcowym rezultatem tego okresu bliższego przygotowania będzie więc jasna świadomość istotnych cech małżeństwa chrześcijańskiego: jedności, wierności, nierozzerwalności i płodności; świadomość wiary w odniesieniu do priorytetu łąski sakramentalnej, która łączy małżonków jako podmioty i szafarzy sakramentu z Miłością Chrystusa Oblubieńca Kościoła; gotowość życia misją właściwą rodzinie, na polu edukacyjnym, społecznym i eklezjalnym”. PSM, nr 45.

³⁰ Por. DPFIE, nr 96-98.

³¹ Por. DPFIE, nr 99; por. PSM, nr 43.

i bezpośredniego znaczenia małżeństwa³². Ważne jest także stworzenie zróżnicowanego duszpasterstwa, na wzór kół koncentrycznych, dla prowadzenia dialogu ewangelizacyjnego. Zasadniczym miejscem realizacji tej działalności będzie parafia, która winna otrzymywać pomoc od kurialnych agend: duszpasterstwa młodzieży i duszpasterstwa rodzin, jak również ze strony archidiecezji czy stref pastoralnych oraz od wykwalifikowanych osób i zespołów. Duszpasterstwo to winno obejmować trzy sfery działania: przede wszystkim duszpasterstwo głoszenia, które ukazuje piękno małżeństwa w nauczaniu kościelnym, jako powołanie do miłości wymagającej bezinteresownego i bezwarunkowego daru z samego siebie i zintegrowania osobowych znaczeń płciowości. Należy przedstawiać nauczanie moralne, która opiera się na prawdziwej miłości, i dogłębnie odpowiada na najbardziej dyskutowane obecnie kwestie, takie jak: tożsamość płciowa i małżeńska, związki przedmałżeńskie, odpowiedzialna regulacja liczby urodzeń, aborcja, homoseksualizm. Drugim zakresem omawianego zróżnicowanego duszpasterstwa jest stworzenie rodzaju katechumenatu przed narzeczeństwem i przed zawarciem małżeństwa, mającego na celu integrację wiary i życia. Jest to proces długofalowy, które wymaga czasu i cierpliwości. W tej formacji nie należy pomijać świadectw doświadczonych małżeństw służących jako punkt odniesienia dla młodzieży i potwierdzających ich życiem moc orędzia, które głosi się odnośnie małżeństwa i rodziny. Niezbędna jest także obecność księdza, który ukazuje sens swojego celibatu, towarzyszy młodym, czy jest przewodnikiem duchowym oraz pełni posługę sakramentalną³³.

Trzecim obszarem aktywności duszpasterskiej jest zorganizowanie prawdziwych „dróg wiary” (*itinerarios de fe*) zaprogramowanych na wzór katechumenatu przeznaczonych szczególnie dla grup narzeczonych, którzy chcą przeżywać ten etap jako chwile (momenty) wiary i łaski, wymagający oświecenia i szczególnych wysiłków ze strony wspólnoty kościelnej. Jest to ważny punkt przygotowania

---

³² Por. DPFIE, nr 103-104.

³³ Por. DPFIE, nr 105-107.

bliższego³⁴. Na owe *caminos o itinerarios de fe* składają się: stopniowa i integralna formacja obejmująca dojrzewanie w cnotach ludzkich, w wierze, modlitwę, życie liturgiczne, zaangażowanie eklesjalne i społeczne. Narzeczeni przemierzając kolejne serie kroków, które na wzór etapów katechumenalnych winni uzyskać pomoc w odkryciu i zaangażowaniu się na rzecz realizacji planu lub projektu Boga wobec ich życia. Stąd ważną kwestią będzie współpraca w tym względzie między parafiami, dekanatami, strefami duszpasterskimi i stowarzyszeniami rodzin³⁵. Kolejnym momentem *caminos o itinerarios de fe* jest obrzęd błogosławieństwa narzeczonych, który może nastąpić po okresie przygotowania na „drodze wiary”. Oprócz stwierdzenia, że osoby te są gotowe traktować swoje przygotowanie do małżeństwa jako drogę wiary, obrzęd ten służy także do ukazania, iż ten etap ich życia ma znaczenie dla wspólnoty eklesjalnej. Stąd byłoby korzystne, aby we wspomnianej celebracji uczestniczyli odpowiedzialni za duszpasterskie przygotowanie bliższe, jako wyraz ciągłości tego procesu. Połączony od tego momentu ma miejsce przygotowanie bezpośrednie³⁶.

3. Przygotowanie bezpośrednie do małżeństwa

Przygotowanie bezpośrednie do celebracji sakramentu małżeństwa powinno odbywać się w miesiącach i tygodniach poprzedzających ślub, aby w ten sposób nadać nowe znaczenie, nową treść i nową formę tak zwanemu egzaminowi przedślubnemu, wymaganemu przez prawo kanoniczne³⁷. *Directorio de la pastoral familiar de la Iglesia en España* stwierdza, że wspomniane przygotowanie, które ma być skierowane do tych, którzy zamierzają zawrzeć związek małżeński w bezpośredniej przyszłości, winno prowadzić do poznania obowiązków małżeńskich i przyjęcia sakramentu. Ważną kwestią na tym etapie jest

---

³⁴ Por. DPFIE, nr 108; zob. J. GRANADOS TEMES, *El reciente Directorio...*, art. cyt., s. 32.

³⁵ Por. DPFIE, nr 109-110.

³⁶ Por. DPFIE, nr 111.

³⁷ Por. FC, nr 66.

odpowiednie dostosowanie kursów przedmażeńskich do poziomu narzeczonych i uzupełnienie ewentualnych braków w formacji. Etap ten koncentruje się na katechezie albo kursach przedmażeńskich, objaśnianiu liturgii sakramentu i rozmowach duszpasterskich kontrahentów z kapłanem. Spotkania czy katechezy przygotowujące do małżeństwa, nazywane także kursami przedmażeńskimi, są uprzywilejowaną okazją ewangelizacji oraz pogłębionego przygotowania i ważne jest, aby były one włączone w całokształt duszpasterstwa rodzin. W przeprowadzaniu wspomnianych kursów bardzo ważną kwestią jest właściwe przyjęcie narzeczonych, pragnących poinformować się na temat wymagań stawianych przez Kościół odnośnie małżeństwa. By ułatwić to spotkanie redaktorzy dyrektorium postulują zaangażowanie niektórych małżeństw („małżeństwa przyjęcia”), które podjęłyby się tej czynności³⁸.

Prawodawca uściśla, że zasadniczymi celami wspomnianych kursów jest kontynuacja przygotowania bliższego i pogłębienie takich zagadnień jak: poznanie małżeństwa chrześcijańskiego jako drogi do świętości i uzyskania subiektywnych dyspozycji dla ważnego i owocnego przyjęcia sakramentu. Tym celom muszą odpowiadać treść i metody katechez. Stąd wydział duszpasterstwa rodzin musi być powiadamiany o wszystkich odbywających się kursach, koordynować je, aby istniała zbieżność podstawowych treści, stosowano w ich realizacji adekwatną pedagogię a prowadzący je byli właściwie przygotowani. We wspomnianych zajęciach winno się przedstawić w sposób progresywny ludzką i chrześcijańską rzeczywistość małżeństwa, omawiając takie zagadnienia jak: miłość i osoba (sens bycia osobą i życie małżeńskie; powołanie do miłości, miłość małżeńska i jej zasadniczy sens, życie małżeńskie i rodzinne z jego zadaniami i implikacjami prawnymi), głoszenie tajemnicy Chrystusa i Kościoła, która jest obecna w małżeństwie (odkrycie Jezusa Chrystusa, jako Tego, który nadaje sens życiu osoby i małżeństwa; piękno i dobroć planu Boga odnośnie małżeństwa i rodziny; wymiar eklezjalny i sakramentalny małżeństwa), życie i duchowość rodziny (właściwe znaczenia

---

³⁸ Por. DPFIE, nr 112-116.

pliciowości ludzkiej; płodność miłości małżeńskiej i odpowiedzialne rodzicielstwo, rodzina jako „mały Kościół” i jego misja; duchowość (rodzinna), jak również modlitwa i sakramenty³⁹.

Gdy idzie o czas trwania kursu, to minimalna ilość tych katechez nie powinna być mniejsza niż dziesięć tematów lub sesji. Bardzo ważne znaczenie w tym szkoleniu ma grupa czy ekipa pracowników duszpasterstwa, którzy przekazują wspomniane katechezy. Według możliwości winny być w niej małżeństwa z różnych grup wiekowych i kapłan. Mogą w danej grupie uczestniczyć eksperci z różnych dziedzin⁴⁰.

Odnosnie obowiązywalności kursów przedmałżeńskich biskupi przypominają, że biorąc pod uwagę obecne okoliczności, trzeba uważać je jako *moralnie obowiązkowe*, dla przygotowujących się do małżeństwa. Chociaż ich ewentualne pominięcie nie może być uważane za przeszkodę do celebracji małżeństwa, to jednak nie wolno z uczestnictwa w nich zbyt łatwo dyspensować⁴¹. W każdym razie mimo ewentualnego zwolnienia z kursów, nie może nigdy zabraknąć osobistego spotkania z kontrahentami, w których podejmuje się ukazane powyżej tematy. W ostateczności można zaakceptować kursy zaoczne, pod warunkiem, że przeprowadza się je za pozwoleniem biskupa, który ustala ich przydatność i którym nie może brakować przynajmniej kilka osobistych rozmów narzeczonych z proboszczem⁴².

W ramach bezpośredniego przygotowania do małżeństwa na uwagę zasługuje konieczność przeprowadzania katechez o liturgii

---

³⁹ Por. DPFIE, nr 117-118.

⁴⁰ Por. DPFIE, nr 119.

⁴¹ „Ze względu na wartość duszpasterską oraz pozytywne doświadczenia kursów przygotowania do małżeństwa, można z nich dyspensować jedynie z proporcjonalnie poważnych powodów. Gdy zatem przyjdą narzeczeni, którzy nie przeszli przez przygotowanie bliższe, a chcą w najbliższym czasie zawrzeć małżeństwo i mają takowe powody, wówczas proboszcz i jego współpracownicy zatroszczą się, aby dać im kilka okazji, by poznali w należyty sposób aspekty doktrynalne, moralne i sakramentalne, które zostały przedstawione jako należące do przygotowania bliższego, a następnie włączą ich do przygotowania bezpośredniego”. PSM, nr 51.

⁴² Por. DPFIE, nr 121.

celebracji małżeństwa. Mają one służyć lepszemu zrozumieniu i aktywnemu uczestnictwu w obrzędzie ślubu poprzez pogłębioną znajomość doktryny o małżeństwie i rodzinie, o sakramencie małżeństwa i jego obrzędach, modlitwach i czytaniach, tak aby nupturienicy przeżywali celebrację w sposób świadomy i owocny⁴³.

Redaktorzy *Directorio de la pastoral familiar* przypominają, że w związku z kursami przedmałżeńskimi dobrze byłoby zaplanować katechezy o sakramencie bierzmowania dla tych dorosłych, którzy nie przyjęli tego sakramentu i mogą go przyjąć, jeśli jest to możliwe bez poważnej trudności⁴⁴. Pobudzani gorliwością duszpasterską, zachowując wymaganą roztropność, duszpasterze winni starać się, aby narzeczeni przyjęli sakrament pokuty i przystąpili do komunii świętej, zwłaszcza podczas celebracji ich sakramentu małżeństwa⁴⁵.

Zasadnicze znaczenie w czasie bezpośredniego przygotowania do małżeństwa mają spotkania narzeczonych z proboszczem, lub z jego współpracownikami. Są one konieczne i niezastąpione (*necarias e insustituibles*). Nie tylko dlatego, że są one przepisane przez prawo kanoniczne, lecz także dlatego, że dają możliwość osobistego dialogu, uzupełnienia katechez o określonych zagadnieniach i sprostania szczególnym problemom sumienia. Spełniając wszystkie obowiązujące wymagania prawne, pasterze winni starać się przedstawić wartość opieki nad małżeństwem w kontekście duszpasterstwa Kościoła⁴⁶.

Wielką wagę należy przykładać do kodeksowej dyspozycji, według której przed zawarciem małżeństwa należy się upewnić, że nic nie stoi na przeszkodzie do jego ważnego i godziwego zawarcia. Ta jest właśnie cel dokumentacji małżeńskiej, który zawiera badanie kontrahentów i zapowiedzi przedmałżeńskie. Ustawodawstwo ogólne Konferencji Episkopatu Hiszpanii stwierdza, iż dokumenty małżeńskie muszą

---

⁴³ Por. DPFIE, nr 122.

⁴⁴ Por. DPFIE, nr 122; kan. 1065 § 1; zob. W. GÓRALSKI, *Komentarz do kan. 1065*, w: J. KRUKOWSKI (red.), *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego. T. III. 2. Ks. IV. Uświęcające zadanie Kościoła*, Poznań 2011, s. 262-263.

⁴⁵ Por. DPFIE, nr 123; kan. 1065 § 2; zob. W. GÓRALSKI, *Komentarz do kan. 1065*, dz. cyt., s. 263.

⁴⁶ Por. DPFIE, nr 124.

doprowadzić do ustalenia nieobecności przeszkód dla celebracji małżeństwa, jak również integralność zgody, wolność i wolę zawarcia małżeństwa, akceptację jego natury, celów i przymiotów i odbycia adekwatnej formacji. Za wytworzenie dokumentów odpowiada proboszcz, który jest kompetentnym do celebracji małżeństwa. Jeśli egzaminu przedślubnego nie przeprowadził proboszcz, do którego należy asystowanie przy zawieraniu małżeństwa, lecz inny, ma on obowiązek jak najszybciej powiadomić tego proboszcza o wyniku badań autentycznym dokumentem⁴⁷. Egzamin przedślubny ma na celu rozeznanie zdatności i wolności kontrahentów. Oświadczenia kontrahentów winny być przyjmowane oddzielnie. Przy badaniu przedślubnym należy według okoliczności dołączyć zeznania świadków. Jednym z ważnych punktów wspomnianego egzaminu jest sprawdzenie zdolności nupturientów do wypełnienia obowiązków małżeńskich. Nie zawsze bowiem można przyjąć za pewnik ich psychiczną dojrzałość. Dostrzeżenie defektu w tym zakresie powinno być zbadane przez biegłego⁴⁸.

W kwestii zapowiedzi przedślubnych dyrektorium Kościoła w Hiszpanii przypomina, że dla ułatwienia wszystkim wiernym wypełnienia obowiązku wyjawienia właściwej władzy znanych im przeszkód małżeńskich przed zawarciem małżeństwa, Konferencja Biskupów Hiszpańskich ustaliła, że zapowiedzi przedmałżeńskie wychodzą poprzez obwieszczenie umieszczone przy wejściach do kościołów przez czas dwóch tygodni albo, gdzie jest taka tradycja, poprzez wyczytanie wspomnianych zapowiedzi zwyczajnie przynajmniej przez dwa święta. Publikacja zapowiedzi małżeńskich może być dobrą okazją przypomnienia wspólnocie chrześcijańskiej najbardziej podstawowych zagadnień dotyczących małżeństwa i rodziny⁴⁹.

---

⁴⁷ Por. DPFIE, nr 125; por. kan. 1066, 1070.

⁴⁸ Por. DPFIE, nr 126.

⁴⁹ Por. DPFIE, nr 127; por. kan. 1069; zob. W. GÓRALSKI, *Komentarz do kan. 1065*, dz. cyt., s. 266. Według *Direttorio di pastorale familiare per la Chiesa in Italia* „zapowiedzi kanoniczne polegają na wywieszeniu na parafialnej tablicy ogłoszeń obwieszczenia o małżeństwie, z danymi osobowymi (nazwisko i imię, miejsce i data urodzenia), miejsce zamieszkania, stan cywilny i wyznanie nupturientów.

Wnioski

1. Władza kościelna i duszpasterze winni pamiętać, iż najlepszym sposobem odrodzenia rodzin w duchu chrześcijańskim i przywrócenia im należnego blasku jest odpowiednie przygotowanie młodych do zawarcia małżeństwa i założenia rodziny.

2. Jest życzeniem prawodawcy powszechnego, aby w celu lepszego i owocniejszego przygotowania do małżeństwa i życia rodzinnego zarówno przyszłych nupturientów, jak i ułatwienia tego przygotowania duszpasterzom, Konferencje Episkopatów, postarały się o wydanie *Dyrektorium duszpasterstwa rodzin*.

3. Spełniając życzenie Kościoła Konferencja Episkopatu Hiszpanii 21 listopada 2003 r. opublikowała *Directorio de la pastoral familiar de la Iglesia en España*, w którym dostosowuje przepisy dotyczące się przygotowania do małżeństwa do miejscowych warunków i okoliczności.

4. *Directorio de la pastoral familiar de la Iglesia en España* w myśl przepisów i dokumentów kościelnych przewiduje przygotowanie dalsze, bliższe i bezpośrednie do małżeństwa.

5. Trzeba pamiętać, że przygotowanie dalsze, bliższe i bezpośrednie do sakramentu małżeństwa winno stanowić „drogę wiary”, jaką winni przebyć kandydaci do małżeństwa.

Dokument o zapowiedziach ma widnieć na parafialnej tablicy ogłoszeń przez przynajmniej osiem kolejnych dni, obejmujących dwa dni świąteczne. Inne formy zapowiedzi, realizowane zgodnie ze zwyczajami lub wprowadzone dla celów duszpasterskich jak na przykład, prezentacja nupturientów wobec wspólnoty, nie zastępują wyżej wymienionego sposobu zapowiedzi”. DPF, parte II B, nr 12. Natomiast *Instrukcja Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w kościele katolickim* postanawia, że „jeżeli chodzi o sposób ogłaszania zapowiedzi ustala się, że we wszystkich parafiach należy głosić zapowiedzi przez umieszczenie ich na piśmie w gablocie ogłoszeń parafialnych w ciągu 8 dni, tak by były tam uwidocznione przynajmniej przez 2 niedziele, lub niedzielę i święto obowiązujące. Ten sam obowiązek można spełnić przez dwukrotne ogłoszenie ustne podczas licznie uczęszczanych nabożeństw parafialnych, w niedzielę lub święto obowiązujące”. KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI, *Instrukcja Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w kościele katolickim*, 5 IX 1986, Kraków 1990, nr 95.

6. Odnośnie obowiązywalności kursów przedmażeńskich biskupi hiszpańscy przypominają, że biorąc pod uwagę obecne okoliczności, trzeba uważać je jako *moralnie obowiązkowe*, dla przygotowujących się do małżeństwa. Chociaż ich ewentualne pominięcie nie może być uważane za przeszkodę do celebracji małżeństwa, to jednak nie wolno z uczestnictwa w nich zbyt łatwo dyspensować.

7. W przygotowanie do małżeństwa winny włączać się nie tylko duszpasterze, ale i świeccy, zwłaszcza żyjący przykładowo w stanie małżeńskim.

8. Należy zwracać uwagę, że egzamin przedślubny winien nie tylko zadośćuczynić wymaganom prawnym, ale ma także dawać możliwość osobistego dialogu, uzupełnienia katechez o określonych zagadnieniach i sprostania szczególnym problemom sumienia nupturientów.

Marriage preparations according to *Directorio de la pastoral familiar de la Iglesia en Espana*

Summary

This article tells about preparation to marriage according to *Directorio de la pastoral familiar de la Iglesia en Espana*. The article provides further, proximal and direct preparation to marriage. In the first part it is said about further preparation to marriage. In the second part it is pointed proximal preparation to marriage. The third part treats of direct preparation to the celebration of sacrament of marriage.